

Какво е дигитално-медийна грамотност

Дигитално-медийната грамотност е много важна за иновациите, растежа и просперитета на днешните общества. За съжаление не всеки потребител има необходимите знания, умения и нагласи, за да използва медии като интернет по критичен и креативен начин. Това се превръща във все по-голям проблем за децата, които стават самостоятелни потребители на интернет още на 7-8 годишна възраст (според изследване на Националния център за безопасен интернет „Децата на България онлайн“, 2016 г. Цялото изследване можете да видите на https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/BulgarianNationalResearch2016_Summary_BG_Slides.pdf). Без да имат необходимите знания и умения, децата ограничават употребата на интернет и дигитални устройства до занимания без образователна стойност и са в риск от излагане на вредна информация и поведение, с които те не са подготвени да се справят. В още по-голям риск са децата от уязвими групи, където капацитетът на родителите да говорят по тази тема и да контролират употребата на интернет и дигитални устройства е по-нисък. В същото време неразвиването на ключови умения за живот като критично мислене, социални умения в онлайн и офлайн среда, които са важна част от дигитално-медийната грамотност у тези деца задълбочава пропастта между тях и връстниците им, лишава ги от ценни възможности за учене и развитие и ги затваря в порочния кръг на бедността.

Ето защо образователната система има ключова роля да подготви децата за света, в който те ще живеят. Важен елемент от това е изграждането на техните дигитално-медийни умения и компетентности.

Какво е дигитална компетентност

Представяме ви елементите за дигитална грамотност, заложили в Европейската рамка за дигитална компетентност. Уменията са разпределени в 5 големи области:

Област на компетентност: Информация

Тази област предполага децата да умеят да се ориентират в морето от информация, която ги залива онлайн. Това означава да познават основните търсачки като Google, Yahoo, Quant, Bing и др. Да се научат да въвеждат ключови думи при търсене и да отсяват вярната от невярна информация, мнение от факт. Това най-лесно става чрез:

- Проверка на информацията от няколко различни източника (както в интернет, така и на хартиен носител);
- Проверка на автора на информацията;
- Проверка на датата на публикуване;
- Преценка за целите на публикацията (защо е публикувана);
- Проверка на цитираните източници;
- Обмисляне на посланията и евентуалните скрити цели на текста.

Друга важна тема е учениците да знаят как да цитират източници на информация в техни работи. Правилото е: заглавие, название на източника, страница (ако е адекватно), хипервръзка (линк) към материала, ако той е достъпен онлайн, или издателство и година на издаване.

Област на компетентност: Комуникация

Тази област се отнася до използването на социални мрежи, други сайтове и приложения за общуване. Най-честите сайтове и приложения, които децата използват, са онлайн игрите, в които има чат канали, фейсбук месинджър, инстаграм, вайбър, снапчат, скайп. Децата по-рядко използват електронната поща като канал за общуване поради по-официалната функция, която изпълнява. Почесто децата се събират в различни групи в интернет, където могат да коментират и взаимодействат с връстници, но и с хора от цял свят.

Уменията, които е необходимо децата да развият за общуването онлайн, не са много по-различни от тези, които е необходимо да имат при общуването „очи в очи“:

- Спазване на етикет/(нет)тикет – поздравяване, използване на думи, изразяващи уважение, изслушване, изразяване на мнение и др.
- Споделяне на мнение от първо лице единствено число и като лично мнение. „Аз мисля, че... Чел съм, че .. и тн“ Този подход е превенция за ненужни спорове и конфликти. Коментари – „Ти направи“, „Ти грешиш“ – се възприемат като атакуващи и често възпрепятстват комуникацията.
- Полезно е да им помогнем да развият навик да си задават следните въпроси, преди да споделят: Вярно ли е? Полезно ли е? Вдъхновяващо ли е? Необходимо ли е? Вежливо ли е?
- Използването на емотикони (изображения, които изразяват различни емоционални състояния) помага на децата за познание и управляват емоциите си, които са основна и неизменна част от общуването. Така подкрепяме децата да развият своята емпатия (съпреживяване на емоцията на другия).

Област на компетентност: Съдържание

Всяка публикация, която децата качват в интернет, всичко, което правят там, е съдържание, следа, която те оставят онлайн – коментари, снимки, видео и др. Важни теми, свързани със създаването на онлайн съдържание от деца, са:

- Личната информация – какво е лична информация, коя е добре да бъде онлайн, коя не бива да се публикува, кой какво може да се споделя и др.
- Личните снимки, видеоклипове и колажи – какво са провокативни снимки, кои са злепоставящите снимки, кои са веселите? Ако на снимките или видеото присъстват други хора, е редно да бъдат попитани, преди да се качат онлайн.
- Разбирането, че всичко което се публикува в интернет, се запазва и изгражда дигиталната идентичност на човек. Това налага съобразяване на публикациите с образа, който всеки би искал да има пред другите.

- Авторски права и интелектуалната собственост: не всичко в интернет е свободно за ползване. Когато се използва чужд труд (писмен или визуален – снимка, видео), задължително следва да се посочи авторът на творбата.

Област на компетентност: Решаване на проблеми

Основните умения в тази област са:

- Умения за решаване на проблем при възникнала онлайн ситуация – това се отнася както до техническите въпроси, така и до междуличностни конфликти, спорове, разминавания.
- Умения за търсене на помощ, блокиране и докладване. Добре е децата да знаят към кого могат да се обърнат, ако нещо неприятно им се случи онлайн (към учител, към родителите си, училищния психолог, Центъра за безопасен интернет, Националната телефонна линия за деца или другаде). Също така да знаят, че винаги могат да блокират човек и докладват постъпката, която ги е притеснила.
- Умения за използване на технологиите по креативен начин за разрешаване на проблеми: да преценят кой подход би бил най-подходящ спрямо различните ситуации и ако не е, да успеят бързо да измислят друга стратегия.

Област на компетентност: Безопасност

Безопасността онлайн е обща област, която включва всички изредени дотук компетентности и умения. Допълнителното тук е:

- Познаване на рисковете в интернет;
- Защита на личните данни и профилите;
- Умения за използване на настройките за защита на устройствата, сайтовете и приложенията.

Пример за развиване на умения за онлайн безопасност е дейност, чрез която децата се учат как да си създават сигурни пароли и как да използват настройките за сигурност на устройствата и профилите си за максимална защита на данните.

Националният Център за Безопасен интернет има Консултативна линия за онлайн безопасност, на която децата, родителите и заинтересованите възрастни могат да се обадят или да пишат по въпроси за онлайн безопасността за деца и юноши.

Тел: 124 123 и www.Safenet.bg през чат модула от бутона „За съвет“